

լինիլոց է զի արգիւնաւորեսցի, եւ Տէր
ամենից կարողութիւն տացէ, եւ ի բազ-
մանալ փողին բերեալ առաջի ծերունաց
վերակացուքն մեծաւորին թէսլիմ առնեն
եւ ի մէջ տէֆտէրին իւրեանց տան դալէ-
մով նորին գրհլ, որ ի վերջն՝ զկնի սրբոյ
Զատիկին տէֆտէրն հիսապելով զըրուրն
թէսլիմ առնելոյն հետեւ Հոգւոց եւ շնոր-
հակալութիւն եւ մէկ գառնուկ մի գէինեաւ
պարգեւ, զի ի պարտէզն զնացեալ նստցին
եւ ուրախացին: Սուրբ Ստեփաննոսի եւ
Դանիէլի գրեանց, սուրբ խաչն ի Սուրբ
Աթոռս կամ ի Սուրբ Մշուռնոյն ի ջուրն
ձգելոյ եւ հանելոյ, Տառնընդառաջին իշ-
խանաց ք. ք. ոսկիքն ի մէջ այս իւղագինս
մտանիլոց է, եւ մոմի գին Տառնընդա-
ռային հանելով եւ մոմհիին տալով զմիաց-
եալն զրեն ի տէֆտէրն: Եթէ Սուրբ Յա-
րութեան զրան բացող լինի՝ ըստ ժամա-
նակին տնօրինեցէ պատարարզն հաշուե-
լով զամենայն, եւ իւրն զ. զ. ոսկի ժա-
մուց, Սուրբ Յարութեան ք. կամ ա. ոսկի
եւ ք. զըշ. ի մոմ, այն աւուր ժամարարին
լ. փարայ, սեղանն մոմ եւ փարայ բաժա-
նել, հանգստեան շարական եւ Աւետարան
կարդալ՝ երեքնիւնիով զժամնացումն: Զկնի
Հոգւոցին, եւ երբ այր իցէ՝ զմի գաւաթ
գինի տալ եւ ապա ի պատրիարզարանն
բերել, Սուրբ խաչիւս, նշխար տալ, զկնի
գինւոյ բերան լուսալին, զհսկէին, ջրին եւ
ծխանելիացն եւ ապա գնալ ի տունս իւր-
եանց: Ի միտ առէք վասն Աստուծոյ լինի,
հասարակ զրան բացման մի հետեւիք, այս-
ինքն հասարակ հացկերութիւ, եւս եթէ
ուխտաւորքն յատուկ ի տեղս յորդորմամբ
քառասնից բերեն՝ զկէսն ժամարարացն
տամ, նոյնպէս եւ ինքեանք արասցեն,
ապա թէ գաղեսցեն՝ լլցին պարտուկաճ:

ՆՕԹՔ ԵՒ ՆԻՇՔ

Նախորդ ամսուան ընթացքին, Ս. Աթոռոյս
հովանւոյն ներքեւ ընդունուած այցելութիւն-
ներուն ամենէն շահեկաններէն մին եղաւ այն՝
զոր գերման մեծանուն գիտնական մը, Տօքթ.
Յոհանէս Վօլֆ, տուաւ մեզի: Մասնագէտ միջ-
նագարեան երաժշտութեան, տնօրէն Պերլինի
պետական մատենադարանի երաժշտական բա-
ժինին, հեղինակ է նոյն ատեն իր հիւղին վերա-
բերեալ կարեւոր գործերու, եւ ստորագրած է
մասնագիտական ուսումնասիրութիւններ՝ գեր-
մաներէն Հանրագիտարաններու մէջ: Քանի մը
ուրիշ մասնագէտներու հետ շարահիւռած ըլլա-
լով եզրպտոս, տեղւոյն ազգային արեւեան ե-
րաժշտութեան բարեկարգական ձեռնարկի մը
իւր աշակցութիւնը բերելու համար, անցած էր
Ս. Քաղաքս, եւ օգտուելով պատահութենէն,
փափաքեր էր գաղափար մը կազմել մեր ազգա-
կին եկեղեցական երաժշտութեան մասին: Ան-
նապէս ծանօթ է եղած կոմիտաս վարդապետի,
որուն մեծ տաղանդին հիացող մը, խորապէս
տպաւորուեցաւ՝ իմանալով ահոր ներկայ ցա-
ւագին դուստրիւնը: Աւելի քան տասն օրեւ,
զրեթէ ամէն օր զբաղեցաւ մեր երաժշտութեան
ուսումնասիրութեամբ, և քանի մը անգամ ներ-
կայ գտնուեցաւ մեր եկեղեցական պաշտամունք-
ներուն: Իր տեսութեամբ՝ մեր ներկայ հրօնա-
կան երգը, իր բոլոր ձևերուն մէջ եւս թէեւ կը
ցուցնէ ինքնուրոյն նկարագիր մը. բայց չի ներ-
կայացանք խորագոյն հնուցիկ մը զըրոյմը, մաս-
նաւորաբար ոչինչ կայ ահոր մէջ իր միշնա-
գրեան յատկանիւ: Փապական կրցաւ կազմել
փոքր ի շատ մեր ներկայ գրեթէ բոլոր պատա-
րագներուն մասին, և աւելի անոնց վերաբեր-
մամբ է անշուշտ իր նկատողութիւնը: Ու զեռ
կը կարծեմք որ եթէ ներքէ իր ժամանակը եւ
կարենար աւելի երկարօրէն զբաղիլ պատարագի
երգերէն արտաքին մեր միւս Հայաստաններու ե-
ղանակներով, պիտի կարենար հաւանաբար աւելի
որոշ կերպով արտայայտուիլ մեր բնիկ եկեղե-
ցական երաժշտութեան մասին:

Պատարագներու կարգին, Տօքթ. Վօլֆ մա-
սամբ ծանօթացաւ նաև Զուլայի Պատարագին,
զոր կալկաթայի հանրաժանութ արուեստագէտ
հայուհին՝ Օր. Էմի Արքար տարիներ առաջ դաշ-
նաւորած, ծայնագրած և հրատարակած է: Այս
այն պատարագն է զոր կոմիտաս վարդապետ ևս
գնահատած է գիտնաբար, և ընդհանուր առ-
մամբ գործածած է իրեն հիմնական եղանակ իր
պատարագին: Հետաքրքրական է գիտել որ գեր-
ման մասնագէտը այդ պատարագը շատ աւելի
յատկանշական գտաւ իրրեւ վաղնջականութիւն
և հայկական նկարագիր ունեցող եղանակ, և հա-
մեմատարար աւելի զերծ մնացած օտարախառն
ազգեցութիւններէ: Համեմատմամբ վեր կ'առնենք
գիտնական Տօքթորին այս մասանշու՞մը, ըսե-

լու համար պարզապէս թէ մեր ներկայ երաժիշտներն ու երաժշտագէտները լաւագոյն ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլային մեր եկեղեցական երաժշտութեան թէ՛ գիտութեան և թէ՛ արուեստին, ուշագրութիւն դարձնելով Ջուզայի այդ պատարագին, և տարւոյն մէջ քանի մը անգամ գտնելով երգել տալով զայն իրենց շրջանակներուն մէջ։ Այդ եղանակը, կրնանք ի յառաջագոնէ իսկ վստահ լինիլ այդ մասին, իսկապէս հայկական է. վստահ լայն եղանակներ որ կը գործածուէր ինքնին մէջ մինչև ներսէն է. Աշտարակեցիի կաթողիկոսութեան ատեն, երբ զեռ թաշնանի միջոցաւ Կ. Պոլսոյ եղանակները չէին խուսած Մայր Աթոռոյ շուրջը, իսկապէս անհետացնելով արարատեան նահանգի կեդրոնը և շրջակայքը գոյութիւն ունեցող մեր հին եղանակները։ Զայն ինքնին մէջ Նոր Ջուզայ տարած է 1850ին, Տ. Թադէոս արքեպիսկոպոս Ռէկնապարեան երբ Առաջնորդ զրկուած է հոն՝ Գարսիա - Ննդկաստան։ Իր աշակերտ ձեռնասուռ քահանաները

այդ եղանակը յետոյ տարած հն Ննդկաստան, ուր, ինչպէս ակնարկուեցաւ վերև, եւրոպական ձայնագրեայ տպագրութեամբ հրատարակուած է կալկաթայի մէջ Նախ 1897ին, և ապա ի Լայպցիգի։ Այնպէս որ, մինչ Գեորգ Դ.ի կաթողիկոսութեան օրերէն մոռցուած է առ ինքնին մէջ թաշնանի պատարագով, և յետոյ նաև ի Ջուզա և՛ նկմայեանի եղանակին անդ մուտ գտնելէն յետը, այդ ճամբով ահա մնացած է ի կալկաթայ, Օր. Էմի Արգարի խնամքով, ուր և կ'երգուի ցարդ անխափան։ Ննագիտական տեսակէտով իր ունեցած այդ արժէքէն զատ, անկախ ունի՝ յայտնապէս՝ արուեստագիտական արժէք եւս, իրեն իրապէս կրօնական զգայմամբ և ներշնչումով յօրինուած եղանակ, ինչպէս վկայած են արուեստէն եղող անմէր, և ինչպէս դիւրաւ պիտի զգայ որ և է ունեկողի, որ պիտի կարենայ, զայն լաւած ատեն միայն գէշ, ինքզինքը ձերբազատել երկար ատենէ ի վեր իրեն ունակութիւն գարձած ուրիշ եղանակներու տպագրութեանէն։

Ս. ՅԱՎՈՐԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՇԵՆՈՐՀԱԶԱՐԴ Տ. ՍԱՀԱԿ Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆԵ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Ի ՍՈՒՐԲ ԵՐՈՒՍԱԳԷՄ

Կիլիկիոյ Ալեքիառ Վեհեր, ի լրումն տալիս ինքնին ի վեր տաճած իր ուխտական իղձերուն և մեր ամենուս փափաքին, Ապրիլ 15ի ըլ. երեկոյեան, Պէյրութէ մինչև այս տեղ ութ ժամերու ինքնաշարժով ճամբորդութենէ մը վերջ ժամանեց ի ս. քաղաքս, ամբողջ Միաբանութեան և բովանդակ տեղացի, գաղթական եւ ուխտաւոր ժողովուրդի խանդավառ ոգեւորութեան մէջ։ Իրը գլխաւոր անկիր, իրեն կ'ընկերանար Տ. Փառնէ Մ. Վրդ. Միկելոնեան, Տ. Թորգոմ Ս. Պատրիարք Զոր Դպրեմանքեան ընկերն ու օծակիցը։

Օր մը առաջ մինչև Հայֆա ընդառաջ գացած էին Լուսարարապետ Տ. Մեսրոպ Սրբազան, Մատենադարանապետ Տ. Կիւրեղ և Աւագ Թարգման Տ. Հայրիկ Վարդապետներ։ Այդ քաղաքին մէջ, տեղւոյն հոգեւոր Տեսուչ Տ. Գարեգին Վարդապետի

և Պատ. Ժողովականաց և ժողովրդեան մեծարանքներն ընդունելէ և կարճ հանգիստ մը առնելէ վերջ շարունակելով իր ճամբան, երեկոյեան ժամը հինգ ու կէսին, մինչ կը հնչէր Մայր Տաճարին միծ զանգը, Վեհափառը իր շքախումբով ժամանեց վանքի աւագ դրան առջև։ Ս. Պատրիարք Հայրը, որ կը սպասէր հոն, եպիսկոպոսական դասուն հետ, յարգանքով ընդունեց Ն. Սրբութիւնը, և առաջնորդեց ի գլուխ Միաբանական Թափօրին որ կազմ և պատրաստ կը սպասէր ներքին բակին մէջ և ինք ելաւ պատրիարքորան։— «Հըրաշափառ»ով՝ Վեհը առաջնորդուեցաւ ի Մայր Տաճար, ուր իր ուխտի երկրպագութիւնը կատարեց Ս. Գլխադրի սեղանին առջև, մինչ ժառանգաւորներ կ'երգէին «Որ էնն յետեւեան»։ ապա «Ուրախ լեր» շարականի երգերով ճանաչուեցաւ